

Töötamise registreerimine – kellele ja milleks?

Mis on täna probleemiks?

Eesti Konjunktuuriinstituudi andmetel sai 2012. aastal 12% Eesti töötajatest palka, millelt jäeti ettenähtud maksud osaliselt või täielikult maksmata 146,1 miljoni euro ulatuses. 2011. aastal sai ümbrikupalka 8% töötajatest, mille tulemusel jäi riigieelarvesse hinnanguliselt laekumata 100,5 miljonit eurot.

Tegeliku töötamise, selle pikkuse ja saadava töötasu suuruse tuvastamine on täna riigi jaoks väga keeruline ja töötajad väidavad sageli kontrollide käigus, et on esimest päeva tööl.

Näiteks ajavahemikul juuli 2012 kuni juuni 2013 on ehituse valdkonnas läbi viidud ehitusobjektide kontrollimistel selgitusi võetud 4568 töötajalt kellest 1067 olid väidetavalt esimest päeva tööl (ei olnud vaatlusele eelneval 3 kuul ühegi tööandja TSD-le). Meie kontrollitegevusel põhineval hinnangul on ehitusvaldkonnas musta tööjõu osakaal hetkel ca 23%, mis on näidanud aasta alguse 27%-ga võrreldes langustrendi.

Majutus-toitlustus ettevõtetes küsitleti 2013. aasta esimese kuue kuuga üle Eesti 271 isikut, kellest 42 ehk 15% ei saanud enne vaatluse läbiviimist vähemalt kolmel kuul ametnikku töötasu. Enamik on väidetavalt uued töötajad, kes deklareeriti äriühingus töötajana alates vaatluse läbiviimise kuust.

Lisaks laekumata maksurahale kahjustab selline olukord tõsiselt ausat konkurentsi ja jätab sotsiaalsete tagatisteta inimesed, kel seoses „mustalt“ töötamisega puuduvad ravikindlustus, võimalused riiklikeks toetusteks, hüvitisteks jms.

Kuidas olukorda parandada?

Maksuhaldur näeb probleemi ühe lahendusena töötaja registreerimist enne tema faktilist tööleasumist. Lihtsustatult öeldes – kui täna peab tööandja uue töötaja registreerima hiljemalt seitsmendal päeval, siis tulevikus teeks ta seda kohe esimesel päeval.

See loob täiendava võimaluse tõhustada tööjõumaksude alast järelevalvet, vähendada nn musta tööjõu kasutamist ning suurendada töö tegija sotsiaalsete tagatiste rakendamise võimalikkust.

Töötamise registreerimisel kogutavat informatsiooni on võimalik kasutada töötamise ajalisest kestvusest ja saadud tasust sõltuvate toetuste, hüvitiste, pensionite määramisel, hüvitiste maksmise ja sotsiaalteenuste osutamise õigsuse järelkontrolli teostamisel ning ravikindlustuskaitse perioodi arvestamisel.

Tööandja poolt vaadatuna on lisaks ebaausa konkurentsi kaotamisele uue süsteemi eeliseks see, et süsteemi rakendamiseks loob riik vajaliku tehnilise lahenduse, mille tulemusel suureneb elektrooniliste andmete hulk ja väheneb halduskoormus – näiteks pole tööandjal edaspidi vaja vormistada erinevaid tõendeid töötamise andmete ja tehtud väljamaksete kohta paberkanalil.

Töötukassal on aga võimalik luua „paberivaba“ menetluskeem - inimesel tekib võimalus end töötuna arvele võtta ja töötushüvitisi taotleda läbi töötukassa iseteenindusportaali, kuna hüvitise taotlemiseks ja määramiseks vajalikud andmed (andmed töötamise aja ja töösuhte lõpetamise põhjuse kohta) oleks võimalik saada loodavast registrist.

Kuidas süsteem toimib?

Isiku tööleasumisel registreerib tööd võimaldav isik tööd tegeva isiku (tööleping, võlaõiguslik leping, avalik teenistus) töötamise andmed, töötamise alguse, peatumise, liigi ja lõppemise selleks ette nähtud veebikeskkonnas või maksu- ja tolliameti teenindusbüroos. Isikute andmed on eeltäidetud isikukoodi ja/või registrikoodi järgi rahvastikuregistrist ja/või äriregistrist saadud andmetega. Lisaks on võimalik registreerimine lihtsustatud korras SMS-ga, millega kaasneb kohustus andmeid määratud aja jooksul veebikeskkonnas täiendada.

Registreerida tuleb kõikide tööd tegevate isikute töötamine, kelle töötegemise asukoht on Eestis ja kelle osas tekib Eestis maksukohustus; ja kelle töötegemise asukoht ei ole küll Eestis, kuid kelle eest on kohustus maksta sotsiaalmaksu või töötuskindlustuse makseid Eestisse.

Lisaks tuleb registreerida vabatahtlik töötamine, kui tööd võimaldavaks isikuks on äriühing äriseadustiku § 2 lg 1 tähenduses.

Nagu öeldud, võimaldab uus süsteem vähendada halduskoormust ja luua ühtne andmebaas eri asutuste ristikasutusse. Kogutavaid andmeid hakkavad kasutama:

- Eesti haigekassa
- Eesti töötukassa
- sotsiaalkindlustusamet
- politsei- ja piirivalveamet
- tööinspeksioon
- maksu- ja tolliamet

Andmeid kasutatakse ravikindlustuse määramiseks, töötuna arvele võtmiseks, arveloleku lõpetamiseks, töötutoetuse ja töötuskindlustushüvitiste määramiseks, töötamise fakti kontrollimiseks, välismaalaste töötamise tingimustest teavitamiseks, töösuhete järelevalve menetluseks ja tööõnnetuste uurimiseks ning maksukohustuse täitmise kontrollimiseks.

Mis paremaks muutub?

- Suureneb maksude laekumine
- Konkurentsikeskkond muutub ausamaks ja läbipaistvamaks
- Paraneb täna nn mustalt töötavate inimeste sotsiaalsete tagatiste süsteem
- Suureneb elektroonselt kogutavate andmete maht, mis omakorda vähendab halduskoormust – näiteks pole allasutustel enam vaja koguda paberdokumente, tööandjal pole vajadust väljastada kindlustatule tööandja tõendit.
- Registrist on näha, kui inimene tööle asub - sellega välistatakse õigusliku aluseta hüvitiste maksmine juhtudel, kui inimene ise töötukassat oma tööleasumisest ei teavita.

- Tööd tegev isik saab kontrollida, kas tema töötamine on registreeritud, kas temale tehtud väljamaksed on deklareeritud, maksud tasutud ning sotsiaalsed tagatised olemas
- Töötukassa saab luua „paberivaba“ menetlussüsteemi.
- Registriga tagatakse ravikindlustus viisa alusel töötavate isikutele, kellel seda hetkel ei ole.

Kuidas edasi?

Augusti alguse seisuga on väljatöötamise lõppjärgus uue süsteemi rakendamist võimaldavad seadusemuudatuste eelnõud. Kuna muudatused on vaja teha eri ministriumide haldusalas, valmistatakse ette kaks eelnõu, vastavalt rahandusministeeriumi ja sotsiaalministeeriumi poolt.

Suvel oleme kohtunud turuosalistega, et uut süsteemi tutvustada ja arvamusi ja ettepanekuid koguda. MTA on kohtunud Kaubandus- ja Tööstuskoja, Tööandjate Keskliidu, EVEA ja Maksumaksjate liidu esindajatega. Kavas on veel kohtumised Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Raamatupidajate Koguga. Kohtumise kutse oleme esitanud ka Ehitusettevõtjate Liidule.

Sügise alguses on plaanis ka põhjalikum klientide teavitamine. Eelnõu on kavas valitsusele esitada sügisel. Järgmiseks oluliseks etapiks on tehniliste lahenduste arendamine ja testimine, mille järgi plaanime 2014. aasta kevadsuvel uut teavitusringi, siis juba põhjalikema selgitustega tehniliste lahenduste osas.

Süsteemi rakendumine on planeeritud 2014. aasta juulikuusse.